

Operakonzert a Deákban A végzet hatalma

A végzet hatalma librettójáról azt tartják, hogy nem csupán az ember fantáziáját teszi próbára, hanem a józan eszét is. Piave, a librettista a romantikus nagyopera majd' minden jellegzetes elemét összegyűjtötte, és Saavedra drámáját felhasználva a szövegkönyvbe gyömöszölte. Ha a történet valószínűségét kétségbe is lehet vonni, a partitúra értékeit aligha...

A koncert abszolút főszereplője Pál Tamás volt. Minden pillanatban érezni lehetett, hogy a muzsikálás számára érzéki élményt jelent, és szinte anyanyelvén bírja Verdi zenéjét. Másoknál gyakran a legalaposabb felkészültség is kevés ahhoz, hogy hasonló felkészültséget és ilyen eleven stílust eredményezzen. Pál Tamás arra törekedett, hogy a zenei motívumhálózatot, az állandóan visszatérő melodikus fordulatokat sokszínűen szólaltassa meg, s a drámai helyzetek és az egyéni jellemrajzok megrajzolásában a zenekar ne pusztán kíséretet adjon. Rádásul mindezt látványos show-vá

Szombaton este Pál Tamás karmester és barátai családias hangulatú ingyenes koncerttel ajándékozták meg a Deák gimnázium nagytermét a kánikulában is megtöltött hallgatóságot. A kibővített Salieri Kamarazenekar egy Szegeden régen játszott Verdi-operát. A végzet hatalmát adta elő helyi és pesti szólóistákkal. Mint a dirigens bevezetőjéből megtudhattuk, a kamarazenekar immár harmadik éve vesz részt a franciaországi Vichy nyári fesztiválján, ahol minden évben egy-egy operát szólaltatnak meg. Elutazásuk előtt most először – mintegy főpróbaként – hazai énekesekkel, és a szegedi konzervatórium segítségével (Berdál Valéria öt növendékéért izgul a nézőtér) koncertszerűen itthon is előadták azt az operát, amivel a fesztiválra készülnek.

varázsolt dirigálás közben sikerült elérnie. Szerintem nem csak bennem fogalmazódott meg ezen az estén: milyen nagy kár, hogy az egyik legjobb magyar operakarmesterrünk, épp Szegeden dirigál(hat) oly ritkán.

Leonora szolamát leggyakrabban súlyos drámai szopránoktól halljuk, Vajda Júlia pedig hangilag és alkatilag is igazán könnyed lírai szoprán. Szerencsére nagyon intelligensen felismerte az ellentmondást, és

adottságaira szabta a szolamot, így a megszokottnál ugyan líraibb, de mégis teljes értékű Leonorát hallhattunk.

A Szegeden gyakran vendégszereplő Wendler Attila énekelte Alvarót. Az Operaház fiatal művésze bárszonyosan szép hang birtokosa, hangját és játékát egyaránt erős drámai készség jellemzi, csak egyelőre a biztos magasság hiányzik ahhoz, hogy igazi olaszos hősténor lehessen. Így áriája nem volt kifogástalan (La vita e in-

ferno...), de a Carlossal énekelte kettőse már magával ragadott. A Don Carlos di Vargast éneklő Vághelyi Gábor óriási tapsot aratott a híres kétrészes nagyáriával (Urna fatale...), s egész produkciójával az est legbiztosabb énekesi teljesítményét nyújtotta. Gyimesi Kálmának kisujjában vannak az olyan kényes, egyszerre faldalmas és komikus karakter szerepek, mint amilyen Fra Melitone, a franciskánus barát. Képes minden szó egyben zenei és színi megformálására. (Gyanítom, nagyszerű Falstaff lenne!) A budapesti Gémes Katalin korrekt Preziosilla volt, Altorjay Tamás nagy alázattal énekelte Pater Guardian meglehetősen statikus, egysíkú szolamát. A kisebb szerepeket életre keltő konzervatóriumi növendékek közül a franciás dallal Demus István Trabucója tűnt ki, de Huszár Barbara, Megyesi Zoltán és Fazekas Zoltán felkészültsége is meggyőző volt.

A közönség ünneplése azt bizonyította, hogy lelkes énekesekkel, kis kórossal és alkalomszerűen összeállt zenekarral is lehet, és érdemes értékes produkcióit létrehozni. Köszönet a szép estéért minden közreműködőnek.

Hollósi Zsolt

Iskolai bevándorlás

Sokatmondó adatot közölt a tanárképző oktatási konferenciájának hallgatóságával Szilágyiné dr. Szemkeő Judit, a Művelődési és Köznevelési Minisztérium helyettes államtitkára: a demográfiai kimutatók szerint a gyerekek számának csökkenése a jövőben sem áll meg, az évezred végére újabb 20 százalékkal csökken majd a 6-14 éves korosztály létszáma és ennek a hatását mindenütt érezkelni fogják az iskolarendszerben. A létszámcsökkenés eddig csak „kellemebb” gondokat okozott, hiszen ennek köszönhetően sikerült a pedagógusok kötelező óraszámát némileg lecsökkenteni és kisebb létszámú osztályokat létrehozni, de a közeli jövőben már a gondok is várhatóak. Főleg a kisebb településeken lesz nehéz az egyenlő eséllyel indulás: ma is sok olyan kistéleplési iskola létezik, amely csak komoly anyagi gondokkal küzdve tud fennmaradni az alacsony gyereklétszám miatt. Ahogy a helyettes államtitkár asszony mondta: itt még a közalkalmazotti törvény anyagi munkahelybiztosító hatása sem érvényesül, hiszen a biztos pedagógusi egzisztencia önkormányzati pénzkérdéssé válik. Dr. Szemkeő Judit mesterségesen szított személyi ellentéteket is említett: lehetséges, hogy ilyen településeken a pedagógus törvény által megállapított bérkifizetését fogják okolni az elmaradt csatornázás miatt. Ez a jelenség amúgy a nagyobb városokban is megfigyelhető, ahol már-már ellenszenv kíséri a pedagógusok F-kategóriás csatornázásait az önkormányzattal.

A következők egy az „iskolai bevándorlás” lesz. Ma is több mint 400 gyerek tanul Szegeden a város vonzáskörzetéből, attól függetlenül, hogy az adott településen milyen tanulási lehetőség van. Ezekért a gyerekekért a szegedi önkormányzat vállalja az anyagi felelősséget, ami nem lenne kötelező feladata. A dolog másik oldala az esélyegyenlőség kérdése: a szülőhelyéről máshova kényszerülő gyerekek nyilván indulásból hátrányban lesznek a városiakkal, s ezen a tehetséggondozás modern támogatási rendszere sem mindig tud segíteni.

Panek József

Orgonahangversenyek

A Nemzeti Filharmónia a nyár folyamán két orgonahangversenyt rendez a szegedi dómában. Június 12-én 20 órától Király Csaba játszik; műsorán: J. S. Bach – Mein Teuer (ária a János passióból), J. S. Bach – Quia fecit (ária a Magnificatból), valamint Beethoven – IX. szimfónia (Király Csaba átírata). Közreműködik: Busa Tamás énekművész. Augusztus 30-án 20 órákor kezdődik Baróti István és Kiss

Mariann kétorgonás estje. Műsorán: J. S. Bach – a-moll prelúdium és fuga BWV. 543.; M. Zonnenbers – Fanfare; S. Wesley – Andante; F. Schubert – Fuga op. 152.; W. A. Mozart – f-moll fantázia K. 608.; Kodály Zoltán Prelúdium; L. Vierne – Cathédrales; Liszt F. – B-A-C-H prelúdium és fuga. Jegyek válthatók a Nemzeti Filharmónia Dél-Alföldi Központjában és a helyszínen előadás előtt.

A Mi Lapunk

Csehszlovákiához tartozott Losonc akkor, amikor Scherer Lajos gimnáziumi tanár havonként megjelenő irodalmi folyóiratot adott ki 1921 és 1932 között, A Mi Lapunk címmel. Ifjúsági folyóirat volt, de joggal büszkélkedhetett azzal, hogy korának jelentős írói tisztelték meg kézírataikkal. A vonzókörbe került fiatalok közül sokan töltötték be jelentős szerepet később, főleg Magyarországon a tudomány, a politika vagy az államigazgatás területén. Vádolták azzal is, hogy konzervatív, azzal is, hogy destruktív, de azt talán senki nem mondta róla, hogy figyelmen kívül hagyható.

Scherer Lajos anyai nagypapja volt a vízimérnök Vágás Istvánnak, aki végül összegyűjtötte a folyóiratra vonatkozó szinte teljes anyagot, és kis füzetben ki is adta Szegeden.

Szerteágazó érdeklődésébe az irodalom is belefért, ezt régtől fogva tudjuk, nála alaposabb kutatója nehezen lett volna annak a tizenkét évnél. De mi köze van Szegednek Losonchoz? Anyi mindenképpen, hogy a Scherer családot is áttelepítették annak idején Magyarországra, és a hajdani tanár-főszerkesztőnek Szeged adott otthont. Itt is temették el 1957-ben.

Szerzőről szerzőre haladva mutatja be az unoka a lap munkatársait, számos csemegének számítót adattal is szolgálva. Irodalomkutatók bizonyára szívesen fogadják hivatkozásait a később szép pályát befutó szer-

zők fiatalkori közlései kapcsán. Hogy ki mit írt akkor, viszonylag könnyű föltárni, de bőven találunk hivatkozásokat a bizatókra néve is. Helyzeti előnyét, a közvetlen rokonságot használta föl, hogy megbízható értesülésekhez juthasson. Kisebbségi sorsban még nehezebb fölfedezni ezeket a szálatokat, de még hasznosabb kimondani, hogy a megmaradás záloga is volt minden magyarul megjelenő folyóirat és újság. A cél az emberebb ember és a magyarabb magyar volt. Jankovics Marcell intette egyik írásában a háborúból hazatérő katona szavaival a magyarságot, hogy elvándorolni

akkor se szabad a régi tájról, ha szülőfalunk vasútállomását már más nyelven látjuk kirvá.

Azt nem lehet mondani, hogy túlzottan olvasmányos lenne a kis füzet, szinte lexikonszerű pontossággal sorolja föl a szerzők írásait, sokszor sorsukat is idézve, de ezt most javára kell írunk. Aki az irodalmat és tájékat keresi, az a hajdani folyóiratban keresse. A szerkesztő sorsának jellemző adaléka, hogy 1929-ben elvesztette tanári állását, és mivel előtte évről évre megújított szerződéssel dolgozott, nyugdíjat se kaphatott. Pörre ment a csehszlovák állam ellen, aminek eredményeként csökkentett összegű résznyugdíjat állapítottak meg számára. Segítségnek álcázva szokták megbüntetni azt, aki makacsul hajtogatta a maga igazát...

H. D.

Akadémiai díjasok: Andó István és Monostori Éva Az immunológiai dzsungel főcsapása

Az idén két tudományágban is szegedi tudósokat tüntettek ki az Akadémiai díjjal: a JATE algebrai műhelyének négy kutatóját (Délmagyarország, június 3.) és a Szegedi Biológiai Központ Genetikai Intézetének két kutatóját, Andó Istvánt és Monostori Évát. Az ő nevükhöz köthetik az új fajta, modern, molekuláris immunológiai gondolkodás, amely óriási lökést adott a tudományágban, új fajta megközelítéseket tett lehetővé az egész magyarországi molekuláris biológiai kutatásban, s alkalmazása nyomán alapvető felismerések születtek.

Az Akadémiai díjjal valami eredeti felismerést, illetve folyamatos kutatói eredményességet ismernek el; az önk esetében alighanem mindkettőről szó van, hiszen meghonosították Magyarországon egy nagyhatalmú eljárást, amelyet a saját kutatásaikban is alkalmaznak, eredményesen. Mi a módszer lényege?

M.É.: – Immungenetikai kísérleteket végzünk. Azt vizsgáljuk, molekuláris eszközökkel, hogy milyen folyamatokat vált ki az immunsejtekben a külső fertőzés. Andó István 1976-ban Angliában dolgozott; ott ismerte meg és hozta haza azt a vizsgálati módszert, amely akkor Magyarországon még teljesen ismeretlen volt. A felfedezői egyébként Nobel-díjasok lettek, s az alkalmazása világszerte átalakította nemcsak az immunológiai, de a biokémiai, az orvosi diagnosztikai és más tudományterületek

kutatását is. Igyekeztünk átadni, elterjeszteni az országban, s úgy gondolom, a díjjal ezt a számunkra természetes, de mások minősítése szerint önzetlen gesztust is jutalmazták.

A.I.: – Szívezebben fogalmaznék így: azért kaptuk a díjat, mert idejében felismertük, hogy a jelenségek vizsgálatán túl kell lépni és meg kell ragadni a szervezet védekezőrendszerének azokat az egységeit, amelyek egymással kölcsönhatásban az immunválaszt alakítják ki. 1975-ben, amikor Angliába mentem, biokémiai módszerekkel próbáltuk megközelíteni az immunválaszt – amely, tudjuk, a szervezetből a testidegen anyagokat eltávolítását célozza. Abban az időben jórészt kísérleti egereken, egérmutásokon dolgoztunk, azt vizsgáltuk, hogy adott éger-törzs miért képes védekezni baktériumokkal, vagy vírusokkal szemben, melyik miért ad jó, vagy rossz immunválaszt. Akkor már különböző regulátor – szabályozó – molekulákat kezdtek izolálni és kifejlesztettek egy módszert, amelynek segítségével, lehetett remélni, a regulátor anyagokat termelő sejtek „szétválogathatók”, megismerhetők. Hiszen minden funkcionális egységnek van egy, ezt a funkciót

Fotó: Nagy László

meghatározó molekulája; ha ezeket azonosítani lehet az új „előhívó” szisztémával, sikerülhet a különböző funkciókat hordozó sejteket elkülöníteni egymástól. Szerencsés voltam, az eredeti érdeklődésemhez közel állt az éppen akkor új módszer. Itthon működött egy sejtbiológiai laboratóriumunk, amely sejt-hibrideket állított elő, s ez alapvetően segített, hogy az újonnan megismert „előhívó” rendszert mi is gyorsan bevezethessük. A módszer lényege tulajdonképpen pofon egyszerű: megfelelő ellenanyagokat kell készíteni, s ezek se-

gítségével „előhívni”, meghatározásra, vizsgálatra alkalmasítást tenni a megfelelő molekulákat. Magyarán arról van szó, hogy nem kell megelégednünk az immunjelenségek „szemléltetésével”, a regisztrálásával, hanem a dolog mélyére nézhetünk: vizsgálható, hogy ami történik, az miért és hogyan történik.

Ha jól sejtem, nagy piacuk támadt, hiszen az új módszerrel nagy gyakorlati, alkalmazási terep tárulhatott föl. Vagy mégsem?

A.I.: – A daganatos betegségek, a leukémiák differen-

ciáldiagnosztikája, az immunválasz analízise, az allergiás betegségek vizsgálata – mind azt igényli, hogy a sejteket, amelyek ezeket a szabályozó, biológiai hatással rendelkező, ellenanyagokat megtermelő molekulákat tartalmazzák, képesek legyünk azonosítani. Az egérmódellet fölhagyhattunk, hiszen ezzel a módszerrel az emberi immunrendszert ugyanúgy elemeire lehet bontani. Vagyis nagyot közelítettünk a közvetlen gyakorlatához, a gyógyászathoz, a patológiához, a gyógyszeriparhoz. Sikertől átadni a módszert más magyar kutatóhelyeknek is, számos külföldi laboratóriumnak is; nagy volt a jövés-menés akkoriban, rengetegen jártak hozzánk tanulni és mi is mentünk tanítani. Itthon különféle gyakorlati hasznosításra. Így például azzal, amelyikben Éva dolgozott; így került ő ide, 81-ben, s azóta végezzük együtt az ehhez a módszerhez kapcsolódó kutatásokat.

Érdekelne, hogy amikor megtanulta ezt a módszert Angliában, vajon tisztán lehetett-e látni, hogy ilyen óriási jelentősége lesz?

A.I.: – Ezt akkor még senki sem sejtette. A Nobel-díjasok utaltak rá a közleményük vé-

gén, mint lehetőségre. Én csak azt tudtam, hogy nagyon fontos lenne végre megkülönböztetni egymástól az immunrendszer elemeit. Akkoriban, a 70-es években rengeteg cikk jelent meg az úgynevezett szabályozó faktorokról – de az ezeket termelő sejteket nem sikerült azonosítani. Utólag derült ki, ennek a módszernek a birtokában, hogy a közleményekben leírt, szabályozó faktorokról szóló „eredményeknek” több mint a fele egyszerűen nem igaz. De hansúlyozom: utólag. Senki sem gondolta akkor, hogy ilyen erő van az új módszerben, hogy ennyire megváltoztatta az immunológiai szemléletünket. Az is igaz, hogy nem másért tanultam meg és igyekeztem elterjeszteni, hanem azért, mert tudtam: ez a továbblépés iránya.

Jelenleg min dolgoznak?

A.I.: – Most is az általunk ezzel a módszerrel azonosított és izolált emberi és állati sejt-populációkat, illetve molekulákat vizsgálunk. Magyarországon nem túl sokan foglalkoznak az állatimmunológiával; most egy nemzetközi állatimmunológiai workshopra készülünk, ahol bemutatjuk az eredményeinket.

M.É.: – A védekező mechanizmus működését kutatjuk – ez alapvető; de azért kapcsolatban vagyunk felhasználókkal, fejlesztőkkel, szívesen átadunk olyan eredményeket, amelyek fejlesztésre, gyakorlati alkalmazásra kínálkoznak – de ez már nem a mi dolgunk.

Sulyok Erzsébet